

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА II

БРОЈ 2

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

THE SASA LIBRARY FORUM

YEAR II
VOLUME 2

Accepted on March 25th 2014, at the 2nd meeting of the SASA Department of Languages and Literature, following the reviews of academician *Nada Milošević Dorđević* and academician *Predrag Piper*

Editor-in-chief

Corresponding member
MIRO VUKSANOVIĆ

BELGRADE
2014

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА II

БРОЈ 2

Примљено на II скупу Одељења језика и књижевности
од 25. марта 2014. године, на основу рецензија академика
Наде Милошевић Борђевић и академика *Предрага Пипера*

Уредник

дописни члан

МИРО ВУКСАНОВИЋ

БЕОГРАД

2014

Издаје
Српска академија наука и уметности

Технички уредник
Мира Зебић

Тираж 450 примерака

Штампа
Сајнос, Нови Сад

© Српска академија наука и уметности, 2014

Трибина Библиотеке САНУ основана је да приказује јавности нове књиге чланова САНУ, нова издања САНУ и њених института, из свих области наука и уметности. Први уредник Трибине био је академик Никша Стипчевић, управник Библиотеке САНУ од 1991. до 2011. године. Од октобра 2011. године уредник Трибине је дописни члан Миро Вуксановић, управник Библиотеке САНУ.

Годишњак *Трибина Библиотеке САНУ* покренут је 2013. године. У првом броју донет је целовит преглед приказаних књига у Салону САНУ од 1991. до јуна 2011. године, а потом, у хронолошком низу, текстови казани на Трибини од новембра 2011. до краја 2012. године.

Прилози се објављују без измена, а нема текстова оних говорника који свој рад нису доставили.

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

5. II 2013 – 17. XII 2013.

Уредник

дописни члан Миро Вуксановић

Стручни сарадник

Биљана Јоцић

САДРЖАЈ

<i>The theory of Hardy's Z-function / Aleksandar Ivić</i>	9
<i>Послератна српска књижевност 1945–1970 и њена историја / Предраг Палавестра</i>	17
<i>Стојан Новаковић у служби националних и државних интереса / Михаило Војводић</i>	25
<i>Заједничко у словенском фолклору : зборник радова / уредник Љубинко Раденковић</i>	37
<i>Византијски свет на Балкану / уредници Бојана Крсмановић, Љубомир Максимовић, Радивој Радић</i>	51
<i>Промене идентитета, културе и језика Рома у условима планске социјално-економске интеграције : зборник радова са научног скупа одржаног 6–8. децембра 2010. / уредници Тибор Варади, Горан Башић</i>	61
<i>Дан Библиотеке САНУ посвећен књижевнику Светолику Ранковићу поводом 150. годишњице рођења</i>	67
<i>La Serbie et les pays serbes : l'économie urbaine : XIVe–XVe siècles / Desanka Kovačević-Kojić</i>	79
<i>Употреба молекула : хемијски есеји о молекулима и њиховим применама / Живорад Чековић</i>	89

<i>Climate change : inferences from paleoclimate and regional aspects / editors André Berger, Fedor Mesinger, Đorđe Šijački.....</i>	99
<i>Математичка теорија топлотних појава насталих сунчевим зрачењем / Милутин Миланковић ; редактори Зоран Кнежевић, Александар Петровић.....</i>	99
<i>Над преписком Мартина Хајдегера : један вид епистоларне филозофије / Данило Н. Баста.....</i>	103
<i>Ватикан у балканском вртлогу : студије и расправе / Драгољуб Р. Живојиновић.....</i>	123
<i>„La Dalmazia o morte” : италијанска окупација југословенских земаља 1918-1923. године / Драгољуб Р. Живојиновић.....</i>	123
<i>Зборник у част Николе Хајдина поводом деведесетог рођендана / уредници Ђорђе Злоковић, Градимир Срећковић, Ненад Марковић.....</i>	137
<i>Сродници / Светлана Велмар-Јанковић.....</i>	159
<i>Сто година Јужнословенског филолога (часопис издаје Институт за српски језик САНУ).....</i>	171
<i>Тотални геноцид : Nezavisna država Hrvatska 1941–1945 / Динко Давидов.....</i>	183
<i>Anthropogenetic homozygosity and adaptive variability : HRC-test in studies of human populations / Dragoslav Marinković, Suzana Svjetićanin.....</i>	193
<i>Ка изворима речи : тридесет година Етимолошког одсека Института за српски језик САНУ : зборник радова / приредила Марта Бјелетић.....</i>	209
<i>Именик аутора, уредника и говорника.....</i>	223

Сто година Јужнословенског филолога (часопис издаје Институт за српски језик САНУ)

Говорили: академик Предраг Пипер
проф. др Срето Танасић

У Београду, уторак 5. новембар 2013. у 13 часова

ОД ОРФЕЛИНА ДО „ФИЛОЛОГА”

Док посматрамо велики развојни лук српских часописа, праведно је да се, барем умало, вратимо на почетак. Тамо је свестрано даровити Захарија Стефановић, из Вуковара родом, који је своје презиме променио. Узео је два митска имена, Орфеј и Лин, па их спојио и добио: Орфелин. Можда то значи и: сироче, можда име „камена на врху круне”. Како год, занимљиво је, а Орфелин, у шездесетак својих година од 1726. до 1785, окупио је готово толико занимања. Био је учитељ, писар, административац у црквеним пословима, картограф, илустратор, коректор, графичар, штампар, бакрорезац, педагошки писац, аутор буквара словенских и латинских, први српски песник који је објавио своје стихове, писац на ондашњем српском, руском и немачком, говорник на латинском, италијанском и француском, преводилац, теолошки полемичар и богослов, пројектант оригинално уплетених торњева на сремскокарловачкој цркви, човек с крупним минејским рукописом, филолог, лексикограф који је започео велики *Словар*, ботаничар и састављач *Травара* с лековитим биљем, уредник *Вечног календара*, писац *Калиграфије* која је добила царску награду, винар и аутор *Винског подрумара*, огромног и велелепног *Житија* Петра Великог (што му је тек недавно признато). Његова је песма „Плач Србији”. Од њега имамо графике, бакрорезе, иницијале,

вињете, синђелије, грамате, повеље... За њега је Доситеј написао да је „блаженији и благополучнији од свију његовога времена сродни”, а Павле Соларић да је „међу нама у резби први и последњи”. Вук је написао да је Орфелин објављивао „праве српске приповијетке”. Заслужан, грудоболан, разнородан, сирот, кућен, прогањан из манастира, непризнат... Стерија је певао да „Сред српства хладна Орфелин пишти”, а Вељко Петровић дозивао: „Востани, презрени Орфелине!” Већ две године Орфелин има своју књигу у Антологијској едицији *Десет векова српске књижевности*. А чујем да ће, поред толико објављених, тек сада бити урађена прва дисертација о Захарији Орфелину. И оволико је доста о марљивости нашег просветитеља и о нечијој немарности.

Ова лепа набрајалица сама се отела. А кренула је да каже основни податак за наш садашњи скуп. Захарија Орфелин је уредник првог броја првог српског и јужнословенског часописа, *Славено-сербског магазина*, печатаног у Венецији 1768. године. У предговору је „први програмски текст српске књижевности”. У часопису се открива дух раног просветитељства, епистоларна форма, поуке и наговештаји жанрова. Ту је почетак српске књижевне критике. Позвао је Орфелин на сарадњу. Нису га разумели. Његов *Магазин* је јединац. Сав је у једном броју.

Тако је међу нас дошао први јужнословенски часопис. А како су Александар Белић и Љубомир Стојановић, пре сто година, у Београду, 1913, покренули *Јужнословенски филолог*, чији јубилеј овако бележимо, говориће садашњи главни уредник тог међународно угледног часописа академик Предраг Пипер и проф. др Срето Танасић, директор Института за српски језик САНУ, који је издавач *Јужнословенског филолога*.

Знамо, дакле, како је Орфелинов подухват застао на првом кораку, у првој години. Можда ћемо чути да се и *Јужнословенски филолог* нашао у невољама, сада, у стотој години од покретања.

(Уводна реч уредника)

М. В.

ПРЕДРАГ ПИПЕР

У историји српске и словенске славистичке периодике часопис *Јужнословенски филолог* имао је и има посебно место и по својој концепцији, и по значају радова који се на његовим страницама објављују, и по утицају на развој научне мисли, а и по дугом периоду излагања. *Јужнословенски филолог* је покренут пре сто година. Мало је часописа у свету славистичке периодике које одликује таква дуговечност.

Када је заједно са Љубомиром Стојановићем покренуо *Јужнословенски филолог*, Александар Белић, тада четрдесеттворогодишњи професор Универзитета у Београду, већ је био крупно име у славистици, на гласу као стручњак за словенску дијалектологију, упоредну граматику и проучавања српског језика, покретач и главни уредник *Српског дијалектолошког зборника* (1905), академик Српске краљевске академије (од 1906) и Петроградске академије наука (од 1910).

Свој издавачки подухват двојица уредника образложили су речима: „Јер иако у нас има академија и научних друштава која објављују научне радове и из славистике, иако има књижевно-научних часописа у којима се каткада критички пропраћају и новија дела из различитих њених области, ипак ми нисмо још имали часописа којему би био једини задатак – проучавање нашег језика у вези са осталим јужнословенским и другим словенским језицима и испитивање његових језичких споменика. Ту празнину, према својој снази и средствима, треба да попуни *Јужнословенски филолог*.” (ЈФ, 1913)

У кругу Белићеве богате и разностране научне делатности значајно место имали су, поред осталог, и организација научног рада, издавачка делатност и уреднички послови.

Крајем XIX и почетком XX века у словенским земљама покренуто је више славистичких и лингвистичких часописа, од којих су неки убрзо стекли угледно име, нпр. *Archiv für slavische Philologie*; *Известия отделения русского языка и словесности Императорской Академии Наук*; *Русский филологический вестник*; *Филологические записки*; *Listy Filologicke*; *Prace Filologiczne*; *Rocznik Slawistyczny*; *Časopis pro moderní filologii*. Неки од њих излазе и данас. И то је свакако било подстицајно за покретање *Јужнословенског филолога* као водећег српског лингвистичког и славистичког часописа са великим бројем иностраних сарадника и читалаца, како је било од прве књиге до ове коју данас представљамо.

Као слависта широких видика, са одличним увидом у токове лингвистичке славистике и визијом циљева којима треба тежити, Александар Белић је покренуо и часописе *Српски дијалектолошки зборник* и *Наш језик* (1932). За разлику од та два часописа који су били уже профилисани, *Јужнословенски филолог* је од своје прве књиге и до данас био и остао отворен за шири круг питања. Он није био строго предметно омеђен, али је од својих почетака у средишту имао упоредно-историјску и дијалектолошку проблематику, као и питања проучавања српског језика у дијахронији и синхронији, не искључујући ни истраживања из других области словенске филологије, нпр. из историје књижевности и версификације.

Таква концепција *Јужнословенског филолога* у основи се није мењала иако се развој лингвистике, славистике и словенске филологије од-

разио и у његовом постепеном отварању тог часописа према неким другим проблемским областима, нпр. према лингвистичкој теорији, типологији словенских језика, ареалној лингвистици, социолингвистици, психолингвистици, теолингвистици и другим интердисциплинарним проучавањима језика.

Јужнословенски филолог, којем је у поднаслову све до 1976. године писало да је „повремени спис”, био је замишљен као тромесечник, односно полугодишњак, али је најчешће излазио једном годишње. У периоду од сто година објављено је 69 књига *Јужнословенског филолога* (неке књиге су објављене у две свеске). Иако је редовност излажења била у целини доста висока, ратне године су, у време Балканских ратова, те Првог и Другог светског рата, изнудиле прекиде у његовом излажењу.

Први део назива *Јужнословенског филолога* могао би се схватити двојачко: као назив часописа посвећеног питањима јужнословенске филологије и као назив часописа Јужних Словена.

Јужнословенски филолог је, по радовима који су у њему објављени, несумњиво држао у центру пажње питања јужнословенске, а посебно српске филологије, мада никада није био ограничен искључиво тим оквирима јер је обухватао и питања словенске филологије у ширем смислу па и теоријско-методолошка питања проучавања језика.

С друге стране, и по саставу уређивачког одбора, и по научним интересовањима уредника, и по структури сарадника, *Јужнословенски филолог* је заиста био и остао, пре свега, јужнословенски.

Ако се има у виду време у којем је овај часопис покренут, када су идеје о државном уједињењу Јужних Словена биле врло живе, има доста основа да се претпостави да је и назив *Јужнословенског филолога* могао настати као израз таквих стремљења.

У мери у којој је развој лингвистике донекле сузио присутност уже схваћене словенске филологије у модерним славистичким истраживањима, ни филологија у ужем смислу речи данас није толико заступљена на страницама *Јужнословенског филолога* колико је била пре једног века, али је часопис остао отворен према радовима филолошке оријентације.

У профилу *Јужнословенског филолога* значајно место има библиографија. Место Александра Белића у историји српске библиографије за службује посебно истраживање јер је оно, иако у општим цртама познато, донекле остало у сенци Белићеве делатности у оним областима које су за њега биле примарне. Покренувши редовно објављивање у *Јужнословенском филологу* библиографије дела из српске, словенске и индоевропске филологије, имајући, вероватно, при томе као пример библиографију нешто старијег, пољског часописа *Rocznik Sławistyczny*, Александар Белић је у српску

филолошку библиографију увео текућу библиографију и тиме ју је подигао на виши научни ниво.

У *Јужнословенском филологу* је објављено и 11 персоналних библиографија: Библиографија Јагићевих радова од 1907 г. / С[тепан] К[уљбакин] // ЈФ 3 (1922–1923), стр. 102–111; Библиографски преглед научник радова проф. О[лдржиха] Хујера : (1901–1930 г.) / Јос[еф] Курц. // ЈФ 9 (1930), стр. 327–343; Из библиографије радова Матије Мурка // ЈФ 19 (1950–1952), стр. 239–243; Библиографија радова професора Александра Белића / И[рена] Г[рицкат] // ЈФ 24 (1959–1960), стр. 49–84; Библиографија радова Степана Куљбакина / Нада Ђорђевић // ЈФ 29, 3/4 (1973), стр. 623–632; Библиографија радова професора Михаила Стевановића / Д[рагана] Мршевић // ЈФ 30, 1/2 (1973), стр. 9–30; Библиографија радова Берислава Николића / М[илица] Р[адовић]-Т[ешић] // ЈФ 33 (1977), стр. 321–332; Библиографија Радосава Бошковића / [Драго Ђупић] // ЈФ 40 (1984), стр. 235–239; Библиографија професора Михаила Стевановића / Драгана Мршевић-Радовић // 47 (1991), стр. 5–28; Библиографија радова академика Павла Ивића / [Слободан Реметић] // 56, 1/2 (2000), 7–49; Библиографија академика Милке Ивић / Милена Марковић // 67 (2011), стр. 15–99.

Јужнословенски филолог је од свог настанка имао централно место у српској лингвистичкој периодици захваљујући, пре свега, високом научној квалитету радова који су у њему објављивани, а истовремено и високој меродавности њихових аутора, а то су били Хенрик Барић, Франце Безлај, Радосав Бошковић, Милан Будимир, Михаил Г. Булахов, Леонид А. Булаховски, Анре Вајан, Јован Вуковић, Николас Ван Вијк, Ирена Грицкат, Иван Дуриданов, Николај Н. Дурново, Петар Ђорђић, Милка Ивић, Павле Ивић, Стјепан Ившић, Роман Јакобсон, Станислав Каролак, Блаже Конески, Иван Леков, Борис М. Љапунов, Мјечислав Малецки, Антоан Меје, Александар Младеновић, Лешек Мошињски, Рајко Нахтигал, Стојан Новаковић, Казимјеж Њич, Миливој Павловић, Митар Пешикан, Тадеуш Лер-Сплавински, Фран Рамовш, Милан Решетар, Станислав Роспонд, Петар Скок, Франтишек Славски, Едвард Станкјевич, Михаило Стевановић, Љубомир Стојановић, Кирил Тарановски, Олег Н. Трубачев, Бохуслав Хавранек, Олджих Хујер, Алексеј А. Шахматов ..., поред низа других познатих слависта, укључујући и многе наше савременике.

Садашњи уређивачки одбор *Јужнословенског филолога* настоји да задржи такав његов реноме и сличан састав сарадника, о чему сведоче и имена више слависта чији се прилози објављују у LXIX књизи. Од сарадника из иностранства у овој, LXIX књизи *Јужнословенског филолога* радове објављују слависти са највишим међународним угледом, скоро сви чланови Међународне комисије за граматику словенских језика – Јуриј Апресјан,

Розана Бенакјо, Ијан Ивар Бјорнфлатен, Игор М. Богуславски, Андреја Желе, Најда Иванова, Леонид Ијомдин, Борис Норман, Јармила Панева. Њихови радови су, скоро сви, посвећени данас врло актуелним проучавањима појава које повезују теоријску лексикографију и граматикографију, односно питањима облика сучељавања граматичких и лексичких система у лингвистичким описима и објашњењима као представљање граматике у речнику и речника у граматички.

LXIX књигу *Јужнословенског филолога* отварају радови који имају за предмет управо *Јужнословенски филолог* на стоту годишњицу његовог излажења. То су радови главног уредника „Сто година *Јужнословенског филолога*”, затим академика Слободана Реметића „Сто година дијалектологије на страницама *Јужнословенског филолога*” и рад проф. др Рајне Драгићевић „О српској славистици на почетку XX века из перспективе прве књиге *Јужнословенског филолога*”. У њима се из различитих углова документовано осветљавају неке битне одлике историје и концепције овог нашег часописа.

Следе проблемски разноврсне студије и расправе професора, а међу њима и чланова уређивачког одбора *Јужнословенског филолога*, Живојина Станојчића, Срете Танасића, Мирослава Николића, као и радови Слободана Павловића, Иване Антонић, Радославе Трнавац, Снежане Петровић, Радивоја Младеновића, Раде Стијовић, Зорана Симића.

У LXIX књизи *Јужнословенског филолога* објављују се 23 студије и расправе и 11 научних критика, 1 хроника и 1 библиографија. Од 36 радова у овој књизи *Јужнословенског филолога* 13 радова објављују аутори из иностранства, петоро академика.

Студије и расправе у LXIX књизи *Јужнословенског филолога* односе се на историју и дијалектологију српског језика, српску лингвистичку теорију, акцентологију, савремену српску морфологију и синтаксу.

Поред језичке проблематике српског језика, у радовима које доноси LXIX књига *Јужнословенског филолога* разматрају се и појаве у другим јужнословенским језицима, а такође у чешком и руском, као и различита питања теоријске граматике, лексикологије и лексикографије.

У LXIX књизи *Јужнословенског филолога* врло је богата разноврсним предметима и бројем радова рубрика Научне критике, у којој се издваја приказ монографије Најде Иванове о превођењу дела Петра II Петровића Његоша на бугарски језик, поред више других интересантних прилога.

У рубрици Хроника подробно су размотрена и оцењена три научна скупа о дијалектима и дијалекатској књижевности која су одржана у Лесковцу.

LXIX књига *Јужнословенског филолога* доноси и „Библиографију *Јужнословенског филолога* 1913–2012”, коју је саставила Ана Голубовић.

Она је и аутор монографије *Библиографија у Јужнословенском филологу*, која је предата за штампу и која би требало да буде ускоро објављена у *Библиотеци Јужнословенског филолога*. Од књиге LIX (2003) текућа кумулативна библиографија дела из теоријске лингвистике, србистике, славистике и индоевропеистике у *Јужнословенском филологу* израђује се према ISBD међународним стандардима за опис монографских и саставних делова публикација, а даљим осавремењавањем могла би прерасти у електронску базу података, доступну путем интернета. Часопис се налази на интернет страници Института за српски језик САНУ.

Садашњи уређивачки одбор чине Јасна Влајић-Поповић, Даринка Гортан Премк, Рајна Драгићевић (секретар), Најда Иванова, Александар Лома, Алина Маслова, Софија Милорадовић, Мирослав Николић, Предраг Пипер (главни уредник), Слободан Реметић, Андреј Собољев, Живојин Станојчић, Срето Танасић, Зузана Тополињска, Виктор Фридман.

Јужнословенски филолог данас заједнички издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ као извршни издавач.

У стојој години излагања *Јужнословенског филолога*, уређивачки одбор, поносан на часно место које тај часопис има у историји српске филологије, лингвистике и славистике, закључио је LXIX књигу *Јужнословенског филолога* у уверењу да су достигнуте висине одлична основа за његов даљи раст.

СРЕТО ТАНАСИЋ

Кад се неко дело духовне природе одржи сто година, онда се мора признати да је створено на добрим темељима. То би се могло рећи и за часопис *Јужнословенски филолог*, који навршава сто година свога постојања. И за такву његову дугочестост очито су заслужни његови покретачи, а то су – да се подсетимо – Љубомир Стојановић и Александар Белић, наведени овим редом како су се и потписали у обраћању читаоцима у првој књизи. Професори, учитељ и ученик, у време кад су дошли на идеју да покрену часопис за српску и јужнословенску филологију, не само да су у српској науци имали ауторитет неопходан за овакво предузеће; имали су и друге предуслове: били су познати и угледни и у свету славистике и имали су увид у оно шта се тада радило у том свету. Они у првом броју истичу да то време карактерише покретање славистичких часописа. Уз Јагићев "Archiv für slav. Philologie" наводе и неке пољске, чешке и руске часописе – што показује без сумње напредак славистике последњих година, и чак полет у извесном правцу.

Према овоме развоју славистике и према потреби да се и у нас развије у овом правцу живљи рад, којим ће се помоћи, колико се буде могло,

и општим испитивањима о словенском језику и проучавању многих тамних страна нашега језика, са покретањем филолошко-лингвистичког повременог списа на нашем језику није се могло више оклевати. Тако је 1913. изашла прва књига *Јужнословенског филолога*, испод чијег наслова стоји да је то повремен спис за јужнословенску филологију и да га уређује А. Белић.

Покретачи часописа су позвали на сарадњу филологе из различитих славистичких центара и неки су се одазвали. („Ми смо врло задовољни што ... смо ... наишли на једнодушан, повољан одзив у научних радника и у нас и на страни. Прилози који су нам одмах почели стизати утврдили су нас још више у умесности покретања овог научног предузећа баш у данашњим приликама нашим, а обећања сталне сарадње, која су нам са различитих страна долазила, охрабрила су нас за будућност” – стр. 3). У рубрици Расправе на првом месту се јавља Љубомир Стојановић, ту су још А. А. Шахматов, П. А. Лавров и М. Г. Долопко, те Александар Белић и Милош Ивковић из Београда, Аугуст Мусић из Загреба, Александар Стојићевић, тада из Лајпцига. Немамо сигурне податке о томе да ли је и где у стручној периодици забележено покретање овога часописа – Јагићев *Архив* то није забележио, што се може тумачити и скорашњим отпочињањем Првог светског рата.

Судбина је хтела да издавање часописа *Јужнословенски филолог* застане већ код првог броја. Штампаче друге књиге зауставио је Први светски рат: „После прве књиге од две свешнице Јужнословенски филолог морао је престати излазити. Друга књига већ је на половину била сложена, а дошао је пад Београда 1914. године, па пад Србије 1915. године. Непријатељска рука ... уништавајући Државну штампарију, уништила [је] у њој и сложени текст „Јужнословенског филолога”... Тако је и, „Јужнословенски филолог” поделио судбину своју са целим нашим народом ...” – написао је Александар Белић у уводном тексту друге књиге *Филолога*, која се појавила у Београду 1921. године. У уводном тексту се још, уз жаљење за, у току ратних година, преминулим филолозима и сарадницима ЈФ – међу којима су и С. Новаковић, Филип Ф. Фортунатов, А. А. Шахматов, Аугуст Лескин – најављује да ће остати непромењена физиономија часописа; позивају се сарадници који се баве јужнословенским језицима, прасловенским и старословенским језиком, као и другим словенским језицима да шаљу своје прилоге. Такође, часопис ће „пратити кретање словенске лингвистике и филологије код свих осталих словенских народа, дајући критичке прегледе о научном раду код њих”, истиче уредник и додаје да су многи филолози из земље и иностранства обећали сарадњу. Да је Белић имао разлоге да буде задовољан одзивом сарадника, говори и чињеница да је поред већег броја српских, хрватских и словеначких филолога у новоствореној држави, са пристиглим емигрантима из Русије, своје прилоге дао већи број европских

филолога, међу њима: Ватрослав Јагић и А. Меје, Ј. Коштиал, П. Лавров, М. Г. Долопко, Ј. А. Булаховски.

Насловна страна ове друге књиге *Јужнословенског филолога* разликује се од насловне стране прве књиге по томе што има и редакцију: „Уређује А. Белић уз сталну сарадњу” А. Мејеа из Француске, А. Стојићевића из Љубљане, К. Њича из Кракова, Љ. Стојановића из Београда, М. Решетара из Загреба, О. Хујерфа из Прага, Р. Нахтигала из Загреба, Ст. Ившића из Загреба, Ст. М. Куљбакина из Скопља, Фр. Илеша из Загреба, Фр. Рамовша из Љубљане и Х. Барића из Београда. Највећи део посла око припремања и израде књиге пао је у удео Александру Белићу. Он је водио сталну бригу око сакупљања прилога, уређивања и штампања Филолога. О томе непосредно сведочи и преписка коју је започео пре појаве овога броја са словеначким лингвистом Франом Рамовшем.

Овде бих навео извод из белешке коју је Белић објавио у овој књизи *Филолога* поводом изласка 37. књиге Јагићевог *Архива* и најаве престанка његова издавања: „Нема ниједнога слависта који неће жалити што Јагићев *Архив* престаје да излази и који му неће признати ненадмашне заслуге у развоју словенске филологије за последњих 50 година” (стр. 181). Као да је судбина наменила *Јужнословенском филологу* да преузме задаћу коју је обављао Јагићев *Архив*. Тако је тих година размишљао и словеначки лингвиста Фран Рамовш: да је с распадом аустроугарске државе после пораза у Првом рату створена могућност да центар јужнословенске филологије са Дунава (тј. из Беча – С. Т.) пређе у центар створене државе Јужних Словена – Београд. У писму Рамовшу од 20. априла 1920. године Белић каже: „Ја врло радо примам Ваш предлог, да сва Slovenica пређе у ’Јужнословенски филолог’. [...] Наравно, Ваша би била брига да се рукописи добију, да се води стална библиографија итд. [...] Вас бих нарочито молио да израдите потпуну библиографију словеначких ствари које се језика тичу од 1914. год. до данас.” (Janez Rotar, *Korespodenca med Franom Ramovšem in Aleksandrom Belićem*, SAZU Ljubljana, 1990, str. 16). Тако би Белићев часопис могао на неки начин бити наследник Јагићевог *Архива*. А као да у свему томе има неке симболике и у чињеници да је прва персонална библиографија једног слависте у *Јужнословенском филологу* управо библиографија Ватрослава Јагића: Библиографија Јагићевих радова од 1907 г. / С[тепан] К[уљбакин] // ЈФ 3 (1922–1923), стр. 102–111.

За двадесет година изашло је шеснаест књига, последња, седамнаеста по реду изашла је уочи Другог светског рата за 1938–1939. годину. *Јужнословенски филолог* је по други пут престао да излази. Требало је да прође десет година да се обнови његово излагање.

Александар Белић је после Другог светског рата опет био на челу Српске академије наука. Основао је Институт за српски језик 1947. године са

циљем да се у њега пренесу велики академијини пројекти у области српског језика. У Институту је обновио и рад часописа који су излазили пре рата, *Српски дијалектолошки зборник*, *Наш језик* и *Јужнословенски филолог*. Први послератни *Филолог* изишао је 1950. године, то је 18. књига за 1949–1950. годину. У обраћању сарадницима Уредништво најављује да ће у основи концепција часописа остати иста: садржај ће му бити јужнословенска и општа словенска филологија и лингвистика. Опет се посебно инсистира на библиографији. На насловној страни стоји „Уређује А. Белић” уз сарадњу десет професора из Београда, Загреба, Љубљане, Сарајева и Скопља. Ова књига, обима 548 страна у рубрици Расправе и чланци садржи 13 прилога, од тога су два од страних аутора. Овај пут на првом месту је објављен рад Александра Белића под насловом *О лингвистици Александра Белића*, уз уводно образложење да је Редакција сматрала „да је најумесније отпочети нову серију *Јужнословенског филолога* излагањем о главним тачкама лингвистике А. Белића”. У рубрици Критика објављено је 26 прилога, опет их је неколико из пера страних аутора, највише пак од његових ђака – младих сарадника Института.

У овоме периоду Александар Белић је био и директор Института за српски језик па је усаглашавао послове на институтским пројектима и припремању и издавању часописа. Последња књига на којој стоји да је уређује Александар Белић јесте XXIV за 1959–1960. годину. Његовом смрћу завршила се и једна епоха *Јужнословенског филолога*, који је три пута покретао, поставио му јасну концепцију, једно време између два светска рата био и његов издавач односно власник, кроз 47 година трајања уврстио га у ред најугледнијих гласила у свету славистике, сам објавио у њему сто деветнаест радова.

Нови уредник *Јужнословенског филолога* постао је академик Михаило Стевановић, који је Александра Белића наследио и на месту директора Института за српскохрватски језик. М. Стевановић је уређивао часопис до 1972. године, закључно са XXIX књигом, успео је да одржи дотадашњи темпо излажења часописа, а објавио је у њему 25 прилога. Тридесета књига за 1973. годину била је посвећена њему¹. По Стевановићевом одласку у пензију, именована је и нова редакција часописа и главни уредник: академик Милка Ивић. Ново уредништво унело је нови полет. Само први број који је уредила академик Милка Ивић – XXXI – покривао је две године 1974–1975, а отада се *Јужнословенски филолог* јавља као годишња публикација. Пошто је деведесетих година САНУ поново постала оснивач Института за српски језик, од LI књиге за 1996. годину враћено је име Академије у заглавље часописа, чиме је он учврстио и свој углед и обезбедио веће присуство у

¹ Ту књигу уредиле су његове колеге Миливоје Павловић, Радосав Бошковић, Митар Пешикан и Живојин Станојичић (секретар).

важним научним центрима путем Академијине размене публикација. У ово време осипало се уредништво, највише по биолошким законима, па је оно у више наврата попуњавано.

Академик Милка Ивић је успешно уређивала *Јужнословенски филолог* преко тридесет година од XXXI до LXIII књиге (1974–2007)² не штедећи своје снаге, свакако са емотивним односом према Институту, где је започела своју научну каријеру, и према часопису, у коме је објавила свој први научни прилог, а објавила је у њему осамдесет два прилога. У часопису се јавља више иностраних сарадника. Пожелела је да руковођење часописом преда своме млађем сараднику академику Предрагу Пиперу, који је ту дужност преузео од LXIV књиге за 2008. годину.

Девет књига *Јужнословенског филолога* посвећено је истакнутим српским филолозима поводом годишњице рођења Вука Караџића, М. Стевановића, Р. Бошковића, М. Ивић, или годишњице смрти А. Белића, В. Караџића, П. Ивића, И. Грицкат.

Кад се говори о *Јужнословенском филологу*, мора се поменути и едисија „Библиотека *Јужнословенског филолога*”, у којој се штампају монографије. У новој серији изашле су до сада 23 књиге: ту је објављено десетак докторских дисертација, а остало су монографије угледних научника. Последња, двадесет четврта је у штампи, а то је монографија о *Библиографији у Јужнословенском филологу*, коју је написала мр Ана Голубовић.

Сто година излажења за један часопис велики је период. *Јужнословенски филолог* је са таквим трајањем данас међу најстаријим часописима у свету славистике. Кад се данас негде у свету каже јужнословенска славистика, обавезно се помисли и на *Јужнословенски филолог*. Немерљив је његов допринос у развоју српске и јужнословенске филолошке науке, изграђивању научних кадрова, представљању резултата српске филологије. Овај реномирани часопис већ сто година представља прозор кроз који наша научна јавност стиче увид у оно што се дешава у свету лингвистике и посебно славистике, такође преко њега и светски слависти добијају обавештења о томе шта се ради у нашој језичкој науци. Улога издавача овога часописа у периоду дугом близу седам деценија, са свим потешкоћама које су нужно саставни део те улоге, говори о великој заслуги Института за српски језик САНУ за успешну мисију овог реномираног гласила. Сто година *Јужнословенског филолога*, са четири уредника и десетинама чланова уредништва, са 484 имена сарадника који су објавили 1799 радова – према библиографији мр Ане Голубовић датој у 69. књизи, представља чињеницу првог реда у историји српске и јужнословенске филологије и лингвистике.

² Књигу LVI/1–2 и LVI/3–4, посвећену Павлу Ивићу поводом смрти, уредио је проф. др Слободан Реметић, тадашњи директор Института за српски језик САНУ.

